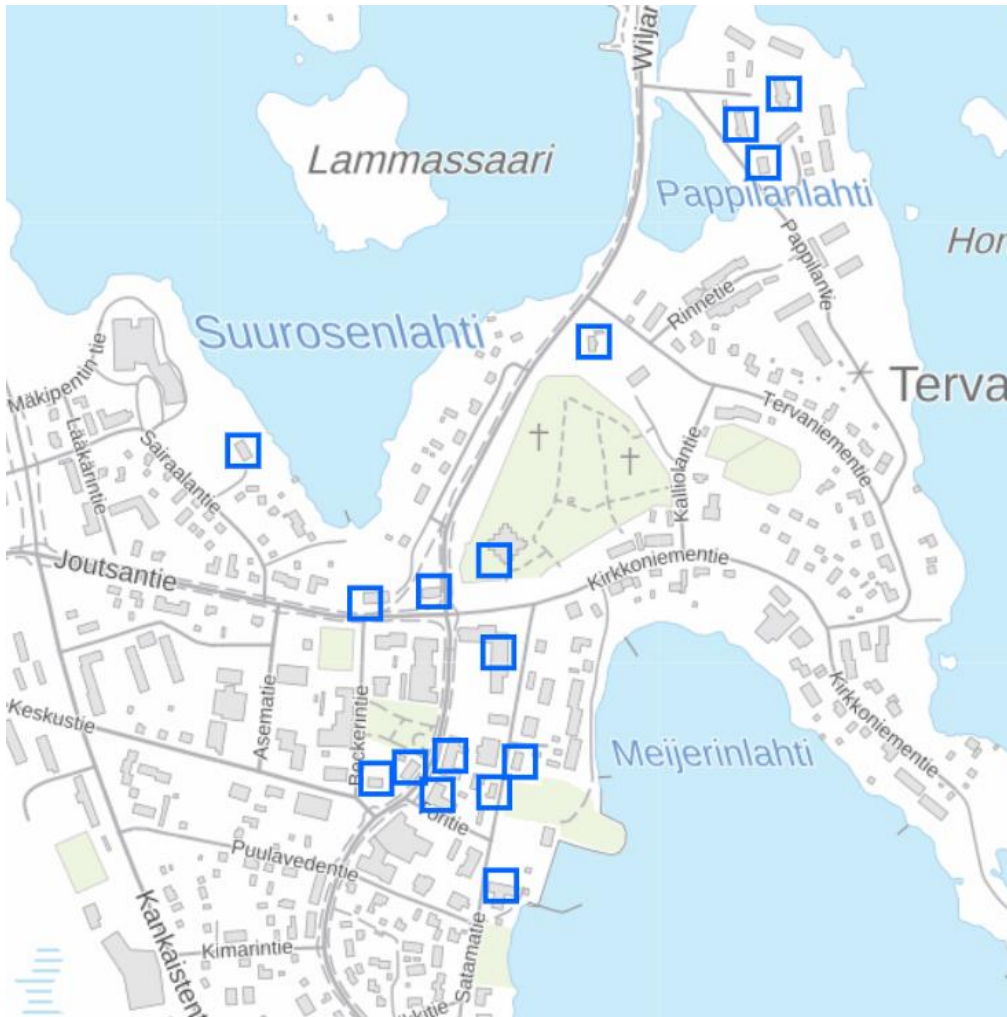

Kangasniemen Kirkonkylän osayleiskaavan muutokset

Kooste kulttuuriperintökohteista ja niiden kuvauksista

7.9.2023

Koonnut Hanna Nirkko 8-9/2023

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	2
2	As Oy Pappilanmäki eli entinen Kanttorila	2
3	As Oy Piispanranta eli entinen Kirkkoherranvirasto	5
4	Pappilantie 6, asuinrakennus	7
5	Kunnantalo	9
6	Otto Mannisen tie 5.....	12
7	Otto Mannisen tie 6, Savonseutu.....	14
8	Otto Mannisen tie 8, Osuuskassa.....	16
9	Keskustie 1, KOP	19
10	Kangasniemen kirkon ympäristö.....	21
	10.1 Kangasniemen kirkko ja kellotapuli	24
	10.2 Kangasniemen kotiseutumuseo	27
	10.3 Kangasniemen paloasema	29
	10.4 Laakson talo, Satamatie 11.....	30
	10.5 Lahdenpohja, Suurosen kauppa	31
	10.6 Tervaniemi.....	33
	10.7 Vapaakirkko, entinen rukoushuone	34
11	Salmelan leirikeskus	36
12	Lääkärintalo.....	39

1 Johdanto

Tämä raportti on kooste Etelä-Savon kulttuuriympäristötietokannan tiedoista Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaavan muutoksia varten. Kaikki raportin kohteet, kuvat, kartat ja tekstit on koottu Kulttuuriympäristötietokannan tiedoista.

2 As Oy Pappilanmäki eli entinen Kanttorila

Rovastinkuja 1

Arvot:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kanttorila (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Julkisivuihin kohdistuneista

muutoksista huolimatta on kohde säilyttänyt hyvin rakentamisajankohdan arkkitehtuurin. 1950-luvulla erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa. Sisältyy kokonaisuuteen (As Oy Piispanranta, As Oy Pappilanmäki, Pappilantie 6), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Tervaniemeen muodostuu yhtenäinen kokonaisuus seurakunnan rakentamista kolmesta virasto- ja asuinrakennuksesta. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kanttorila (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Julkisivuihin kohdistuneista muutoksista huolimatta on kohde säilyttänyt hyvin rakentamisajankohdan arkkitehtuurin. 1950-luvulla erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa.

Kuvaus

Tervaniemeen muodostuu yhtenäinen kokonaisuus seurakunnan rakentamista kolmesta virasto- ja asuinrakennuksesta. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kanttorin, nuorisopapin, talonmiehen ja seurakuntasisaren asuinrakennus valmistui vuonna 1955. Valkoiseksi roiskerapatun rakennuksen päädyt ovat puhtaaksimuurattua punatiiltä. Ikkunoiden välinen alue on rapattu sileäksi.

Sokkeli on pystyuritettua, harmaaksi maalattua betonia. Rakennuksessa on punasävyinen sementtitiilikatto.

Itäjulkisivulla on kolme sisäänkäyntisyvennystä, joiden yhteydessä on verhoilumateriaalina käytetty punertavaa tiiltä. Julkisivun neljäs, kattamaton sisäänkäynti on johtanut kanttorin ja nuorisopapin apulaisten tiloihin. Sisäänkäyntien portaat on valettu betonista ja ne ovat päällystetty liuske kivillä. Pyöreät porraskaiteet ovat ruskeaksi maalatut. Länsijulkisivulla on uudehko puukaiteinen parveke ja kaksi alkuperäistä metallikaiteista parvekettä. Rinteeseen rakennetun rakennuksen länsijulkisivulta on kulku kahteen autotalliin, jotka sijaitsevat kellarikerroksessa.

Historia

Kangasniemellä sijaitsi Salmenkylässä kirkkoherran pappila ja kirkonkylässä kappalaisen pikku-pappila 1940-luvulla. Seurakuntien työtehtävien moninaistuessa kirkkovaltuusto päätti 27.6.1954 rakentaa kolme tiilitaloa Tervaniemeen. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkka suunnitteli rakennukset yhdistetylle kirkkoherranvirastolle ja pappilalle, kappalaisen virka-asunnolle ja seurakunnan muiden työntekijöiden asuinrakennukselle joulukuussa 1954. Arkkitehtitoimisto Pulkan kokonaissuunnitelmassa kirkkoherranviraston ja kanttorilan väliin jäivät alueet hedelmäpuutarhalle ja keittiökasvimaalle. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkka on suunnitellut myös seurakunnan rakennuttaman Torikulman liike- ja asuinrakennuksen Keskustien varteen vuonna 1963.

Seurakunnan työntekijöiden asuinrakennukseen suunniteltiin asuinhuoneistot kanttorille (107 m²), nuorisopapille (97 m²), talonmiehelle (51 m²) ja seurakuntasisarelle (51 m²). Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen laati suunnitelmat rakennuksen muuttamisesta kolmen perheen asuintaloksi vuonna 2005. Suunnitelmat toteutettiin kuitenkin vasta vuonna 2014.

Ympäristö ja pihapiiri

Lapassalmen pengertieltä (Wiljam Sarjalan tie) katsottaessa rakennusryhmän ja tielinjan väliin jää runsaspuustoinen, jyrkähkö rinne. Seurakunnan rakentaman kolmen rakennuksen lisäksi alueella on neljä matalaa rivitaloa, jotka ovat valmistuneet 2010-luvulla. Piha-alue on osaksi sorapäällysteinen, jonka yhteyteen on sijoitettu parkkipaikat ja uudehkot autotallikatokset.

Itäjulkisivun sisäänkäynneille johtavat punertavat betonilaatoitetut käytävät. Julkisivun vieressä on runsaasti kukka- sekä perennaistutuksia. Rakennuksen pohjoispäädyssä on pienehkö ulkovarasto(?) ja pieni, punaiseksi maalattu hirsirakennus.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnot AR-1 II (Rivitalojen ja muiden kytkettyjen asuinrakennuksien korttelialue. Alueella olevia asuinrakennuksia ei saa purkaa ja niiden ominaispiirteet tulee säilyttää).

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapaperit, Kangasniemi.

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s. 305-307. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

KUVAT: Kuvissa As Oy Pappilanmäen julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

3 As Oy Piispanranta eli entinen Kirkkoherranvirasto

Rovastinkuja 3

Arvot:

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kirkkoherranvirasto- ja pappilarakennus (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Julkisivuihin kohdistuneista muutoksista huolimatta on kohde säilyttänyt hyvin rakentamisajankohdan arkkitehtuurin.

1950-luvulla erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa. Sisältyy kokonaisuuteen (As Oy Piispanranta, As Oy Pappilanmäki, Pappilantie 6), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kirkkoherranvirasto- ja pappilarakennus (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Julkisivuihin kohdistuneista muutoksista huolimatta on kohde säilyttänyt hyvin rakentamisajankohdan arkkitehtuurin. 1950-luvulla erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa.

Kuvaus

Tervaniemeen muodostuu yhtenäinen kokonaisuus seurakunnan rakentamista kolmesta virasto- ja asuinrakennuksesta. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kirkkoherranvirasto ja pappila valmistui vuonna 1955. Valkoiseksi rapatun rakennuksen päädyt ovat puhtaaksimuurattua punatiiltä. Sokkeli on pystyuritettua, harmaaksi maalattua betonia. Rakennuksessa on punasävyinen sementtitiilikatto.

Historia

Kangasniemellä sijaitseva Salmenkylässä kirkkoherran pappila ja kirkonkylässä kappalaisen pikkupappila 1940-luvulla. Seurakuntien työtehtävien moninaistuessa kirkkovaltuusto päätti 27.6.1954 rakentaa kolme tiilitaloa Tervaniemeen. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulka suunnitelti rakennukset yhdistetylle kirkkoherranvirastolle ja pappilalle, kappalaisen virka-asunnolle ja seurakunnan muiden työntekijöiden asuinrakennukselle joulukuussa 1954. Arkkitehtitoimisto Pulkan kokonaissuunnitelmassa kirkkoherranviraston ja kanttorilan väliin jäivät alueet

hedelmäpuutarhalle ja keittiökasvimaalle. Seurakunnan rakennuttaman Torikulman liike- ja asuinrakennus Keskustien varressa on myöskin arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema ja se on valmistunut vuonna 1963.

Kirkkoherranvirasto käsitti kanslian sekä kanslia-apulaisen pienen asuinhuoneiston. Rakennuksen länsisiipeen sijoitettiin seurakunnan toimituskappeli. Rakennuksen itäpäädyssä sijaitsi kirkkoherran asuinhuoneisto. Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen laati suunnitelmat rakennuksen muuttamisesta kahden perheen asuintaloksi vuonna 2005. Suunnitelmat toteutettiin kuitenkin vasta vuonna 2014.

Ympäristö ja pihapiiri

Lapassalmen pengertieltä (Wiljam Sarjalan tie) katsottaessa rakennusryhmän ja tielinjan väliin jää runsaspuustoinen, jyrkähkö rinne. Seurakunnan rakentaman kolmen rakennuksen lisäksi alueella on neljä matalaa rivitaloa, jotka ovat valmistuneet 2010-luvulla. Piha-alue on osaksi sorapäällysteinen, jonka yhteyteen on sijoitettu parkkipaikat ja uudehkot autotallikatokset.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnät AR-1 II (Rivitalojen ja muiden kytkettyjen asuinrakennuksien kortteli-alue. Alueella olevia asuinrakennuksia ei saa purkaa ja niiden ominaispiirteet tulee säilyttää).

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät AP.

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapiirustukset, Kangasniemi.

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s. 305-307. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

KUVAT: As Oy Piispanrannan julkisivukuvat

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

4 Pappilantie 6, asuinrakennus

Pappilantie 6, eli entinen kappalaispapin asuinrakennus

Arvot

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kappalaispapin asuinrakennus (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Kohteen julkisivut on säilynyt hyvin alkuperäisasussaan. 1950-luvulla erilaisten materiaalien yhdistäminen julkisivuissa on olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa. Sisältyy kokonaisuuteen (As Oy Piispanranta, As Oy Pappilanmäki, Pappilantie 6), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Tervaniemeen muodostuu yhtenäinen kokonaisuus seurakunnan rakentamista kolmesta virasto- ja asuinrakennuksesta. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kappalaispapin asuinrakennus (1955) edustaa aikakauden huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Kohteen julkisivut on säilynyt hyvin alkuperäisasussaan. 1950-luvulla erilaisten materiaalien yhdistäminen julkisivuissa on olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Seurakunnan rakennuttamat kolme virasto- ja asuinrakennusta muodostavat arkkitehtonisesti yhtenäisen kokonaisuuden, joka ilmentää Kangasniemen evankelis-luterilaisen seurakunnan toimintahistoriaa.

Kuvaus

Tervaniemeen muodostuu yhtenäinen kokonaisuus seurakunnan rakentamista kolmesta virasto- ja asuinrakennuksesta. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkan suunnittelema kappalaispapin asuinrakennus valmistui vuonna 1955. Valkoiseksi ja osittain harmaaksi rapatun rakennuksen päädyt ovat puhtaaksimuurattua punatiiltä. Sokkeli on pystyuritettua, harmaaksi maalattua betonia. Rakennuksessa on punasävyinen sementtitiilikatto.

Itäjulkisivulla on kaksi sisäänkäyntisyvennyttä, joiden yhteydessä on verhoilumateriaalina käytetty punertavaa tiiltä. Julkisivun kolmas, kattamaton sisäänkäynti on johtanut kappalaispapin kotiapulaisten tiloihin. Sisäänkäyntien portaat on valettu betonista ja ne ovat päällystetty liuskekivillä. Länsijulkisivulla on metallikaiteinen kuisti, josta kulku piha-alueelle. Eteläpäädytystä on kulku kellarikerrokseen ja autotalliin.

Historia

Kangasniemellä sijaitsi Salmenkylässä kirkkoherran pappila ja kirkonkylässä kappalaisen pikkupappila 1940-luvulla. Seurakuntien työtehtävien moninaistuuessa kirkkovaltuusto päätti 27.6.1954 rakentaa kolme tiilitaloa Tervaniemeen. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkka suunnittelei rakennukset yhdistetylle kirkkoherranvirastolle ja pappilalle, kappalaisen virka-asunnolle ja seurakunnan muiden työntekijöiden asuinrakennukselle joulukuussa 1954. Arkkitehtitoimisto Pulkan kokonaissuunnitelmassa kirkkoherranviraston ja kanttorilan väliin jäivät alueet hedelmäpuutarhalle ja keittiökasvimaalle. Arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkka on suunnitellut myös seurakunnan rakennuttaman Torikulman liike- ja asuinrakennuksen Keskustien varteen vuonna 1963.

Kappalaispapin asuinhuoneiston (136 m²) lisäksi rakennukseen oli sijoitettu tyttötyöntekijän asuinhuoneisto (33 m²). Seurakunta on myynyt rakennuksen yksityiselle omistajalle.

Ympäristö ja pihapiiri

Lapassalmen pengertieltä (Wiljam Sarjalan tie) katsottaessa rakennusryhmän ja tielinjan väliin jää runsaspuustoinen, jyrkähkö rinne. Seurakunnan rakentaman kolmen rakennuksen lisäksi alueella on neljä matalaa rivitaloa, jotka ovat valmistuneet 2010-luvulla.

Tonttia rajaa lounaasta orapihlaja-aita ja kaakosta korkeahkot pensasistutukset. Nurmikenttäisellä piha-alueella on runsaasti kukka- ja perennaistutuksia.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnät AR II (Rivitalojen ja muiden kytkettyjen asuinrakennuksien korttelialue).

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät AP.

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapiirustukset, Kangasniemi.

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s.305-307. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

KUVAT: Kuvassa Pappilantie 6 rakennus, eli entinen kappalaispapin asuinrakennus

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

5 Kunnantalo

Otto Mannisen tie 2, Kangasniemen kunnantalo

Arvot:

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Vanhan maantielinjauksen varrelle rakennettu kunnantalo muodostaa maisemallisen kiintopisteen Kangasniemen kirkkoaukean tuntumaan. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Tontilta puretun kunnantalonsa paikalle vuonna 1992 valmistunut uusi kunnantalo jatkaa kunnallishallinnon historiaa. Pitkän suunnitteluhistoriansa vuoksi kohde ilmentää 1980-luvun taloudellista nousukautta ja uudentyypistä monitoimirakennusta, johon virastojen lisäksi yhdistettiin kulttuuripalvelut. Arkkitehti Olavi Norosen suunnittelema kunnantalo edustaa korkealaatuisia arkkitehtuuria, jossa on huomioitu vanhan maantien linjauksen taajamakuva. Rakennuksen monumentaalinen julkisivu avautuu rantamaisemaan. Ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi.

Tiivistelmä

Vanhan maantielinjauksen varrelle rakennettu kunnantalo muodostaa maisemallisen kiintopisteen Kangasniemen kirkkoaukean tuntumaan. Arkkitehti Olavi Norosen suunnittelema kunnantalo on valmistunut vuonna 1992. Arkkitehti laati kunnantalosta seitsemän suunnitelmaa, joista ensimmäiset valmistuivat 1980-luvulla. Pitkän suunnittelutyön vuoksi rakennus ilmentää ajanjakson taloudellista nousukautta ja uudentyypistä monitoimirakennusta, jossa yhdistettiin kunnanvirasto ja kulttuuripalvelut. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde, johon liittyy rakennushistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja.

Kuvaus

Kangasniemen kunnantalo sijaitsee taajamakuvaan kannalta keskeisellä paikalla kirkon tuntumassa. Runsasmuotoinen kunnantalo edustaa 1990-luvun alun postmodernismia. Rakennuksen massoittelemuistuttaa pohjamuodoltaan vinkkeliä, johon on yhdistetty useita ulokkeita ja rungon sisäänvetoja. Julkisivussa on käytetty vaaleankeltaista tiiliverhoilua, johon on saatu vaihtelevuutta lisäämällä vyöhykkeitä vaaleammalla tiiliverhoilulla.

Julkisivusta erottuu hieman korkeampana pääsisäänkäynnin muodostava aulatila, jonka koilliskulma muodostaa maisemallisen kiintopisteen kirkkoaukean tuntumaan. Monumentaalinen koilliskulma muodostuu pylväiden kannattelemissa betonielementistä, jonka sisäpuolelle jää kaareva lasiseinä. Koilliskulman kivijalkana on käytetty harmaita graniittilohkareita, jotka muodostavat neljä porrastasannetta.

Historia

Nykyisen kunnantalon vieressä sijaitsi vuonna 1898 rakennettu kunnantalo, joka purettiin uuden kunnantalon rakennustyömaan loppuessa heinäkuussa vuonna 1992. Pieneksi jäänyt kunnantalon tilalle suunniteltiin uutta rakennusta jo 1980-luvulla mutta suunnitelmat toteutettiin vasta vuonna 1991. Kunnantalon suunnitteli arkkitehtitoimisto Olavi Noronen vuonna 1990. Erityisesti Keski-Suomessa vaikuttanut arkkitehti Noronen on suunnitellut useita julkisia rakennuksia, kuten Laukaan kunnantalon (1979), Lapinlahden virastotalon (1981), Vaajakosken vapaa-aikakeskuksen (1987) ja Luumäen kunnantalon (1988).

Kangasniemen kunnantalosta laadittiin seitsemän luonnosta, jolloin ensimmäisissä suunnitelmissa olleet läheistä kirkontornia mukaileva torni lasikupuineen ja siipikäytävät jätettiin pois lopullisesta suunnitelmasta. Suunnittelun lähtökohtana on toiminut arkkitehti Norosen palvelufilosofia, jonka mukaan kunnantalo yhdistää sekä viihtyisän työpaikan että kuntalaisia palvelevan palvelutalon. Kunnanviraston lisäksi rakennukseen suunniteltiin tilat kansaneläkelaitokselle, kunnankino Kangastukselle, kahvilalle ja näyttelytilalle.

Suomessa elettiin taloudellista nousukautta 1980-luvulla, jolloin rakennettiin runsaasti kaupungin- ja kunnantaloja sekä uudentyypisiä kulttuurin monitoimirakennuksia. Kangasniemen kunnantalo suunniteltiin monitoimirakennukseksi, jossa kunnanpalvelujen lisäksi järjestetään Kangasniemi-salissa elokuvanäytöksiä sekä konsertteja. Kunnantalon pääurakoitsijana on ollut Rakennusliike S. A. Tervo/Korhonen.

Ympäristö ja pihapiiri

Rakennuksen lounaispuolella sijaitsevan piha-alue on jaoteltu kevyen liikenteen väylien ja autojen parkkipaikoituksen mukaan. Piha-alueen kivetyksessä on yhdistetty erilaisia ladonta- sekä kivetysmalloja. Parkkipaikoitusalueetta reunustavat ja ryhmittelevät lyhtypylväät, joissa on pyöreäkupuiset valaisimet.

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapaperustukset, Kangasniemi.

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s.

271-274. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

Länsi-Savo "Kangasniemen kunnantalolle lopullinen kuosi" 6.4.1990.

Länsi-Savo "Kangasniemen kunnantalo valmistumassa - Kaunis ja tilava, mutta ei pröystäilevä"
18.6.1992.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnät Y III.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät PY.

KUVAT: Kangasniemen kunnantalon julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

6 Otto Mannisen tie 5

Otto Mannisen tie 5, Apteekki

Arvot

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu Kangasniemen apteekki ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Arkkitehti Martti Riihelän suunnittelema rakennus edustaa aikakauden huolellisesti detaloitua arkkitehtuuria. Vielä 1960-luvun alussa erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu entinen Kangasniemen apteekki on valmistunut vuonna 1960. Se ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Arkkitehti Martti Riihelän suunnittelema rakennus edustaa aikakauden huolellisesti detaloitua arkkitehtuuria. Vielä 1960-luvun alussa erilaisten julkisivumateriaalien yhdistäminen sekä siroilla kaiteilla varustetut parvekkeet ovat olennainen osa aikakauden hienovaraista tyyliä. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset).

Kuvaus

Kangasniemen keskusraitin varteen rakennettu entinen Kangasniemen apteekki on valmistunut vuonna 1960. Paikalleen rakennetun rakennuksen julkisivut ovat rouherapatut. Satulakaton katteena on käytetty saumapeltiä, joka on maalattu vihreäksi. Savupiippu on tiilipintainen. Pitkien julkisivujen pystykarmilliset ikkunat on sommiteltu nauhamaisesti riviin, joka antaa rakennukselle vaakasuuntaisen ilmeen. Kaakkoisjulkisivun suurehkon ikkunan aukoitukseen on yhdistetty mosaiikkia, joka toistuu koillispäädyn liikehuoneiston sisäänkäynnissä. Koillispäädystä kulkevat ulkokaudesta portaat kellarikerrokseen.

Pihan puoleisessa (luoteis-) julkisivussa on katettu sisäänkäynti porrashuoneeseen sekä erillinen sisäänkäynti lounaispäädyn liikehuoneistoon. Porrashuoneen sisäänkäynnin tammiovi on kehystetty ruskeasävyisillä keraamisilla laatoilla. Porrashuoneen yhteydessä on rautakaiteinen

tuuletusparveke. Koillispäädyssä on rungosta sisäänvedetty parveke, jonka rautakaiteisiin on yhdistetty profiilipeltiverhous.

Lounaispäädyn liikehuoneisto on rungosta erkaneva matala rakennusosa, jonka suuripintaisia näyteikkunoita kattavat markiisikatokset. Liikehuoneiston kellarikerrokseen kulkee ulkokautta portaat, joita reunustaa valkoiseksi maalatut pyöröteräskaiteet.

Historia

Apteekkari Artturi Lahtosen rakennuttaman apteekki- ja asuinrakennuksen on suunnitellut arkkitehti Martti Riihelä vuonna 1959. Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat apteekin myymälätilat, farmaseutin asuinhuoneisto ja vuokraliikehuoneisto. Apteekkari Lahtosen asuinhuoneisto sijaitsi rakennuksen toisessa kerroksessa, ja se käsitti asuintilojen lisäksi kanslian ja apulaisen asuinhuoneiston. Rakennuksen pohjoispäädyn ulkoportaot johtavat kellarikerrokseen, jossa sijaitsi apteekin kylmävarasto, pannuhuone sekä halkovarasto. Apteekki on lopettanut toimintansa kiinteistössä vuonna 1988.

Entisessä apteekin liikehuoneistossa on toiminut mm. kukkakauppa ja nykyisin (2018) se on ikäihmisten päivätoiminnan käytössä. Rakennuksen eteläpäädyn liikehuoneistossa on ollut vuokralla mm. kangaskauppa, kampaaja, kenkäkauppa, kunnallislehti ja nykyisin (2018) reumayhdistyksen suoramyynä. Vuonna 2018 entisessä farmaseutin asuinhuoneistossa toimii hierontaliike ja 2. kerroksen asuinhuoneisto on edelleen asuinkäytössä.

Ympäristö ja pihapiiri

Liike- ja asuinrakennuksen ja katulinjan välissä on kapea nurmialue, johon on istutettu kuusi (6) koriste-pensasta. Nurmialueella sijaitsee lipputanko. Liike- ja asuinrakennuksen piha-aluetta rajaa ruskeaksi maalattu lauta-aita pohjoisesta ja lännestä. Pihalla sijaitsee pulpettikattoinen, pystyrimavuorattu piharakennus. Tontin pohjoispuolella sijaitsee Anni Swanin puisto. Lännestä tonttia rajaa entinen KOP:n liike- ja asuinkiinteistö tontteineen.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnät AL III.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät C.

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapiirustukset, Kangasniemi.

Suullisia tietoja antanut Outi Nykänen 26.9.2018.

KUVAT: Otto Mannisen tie 5 julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

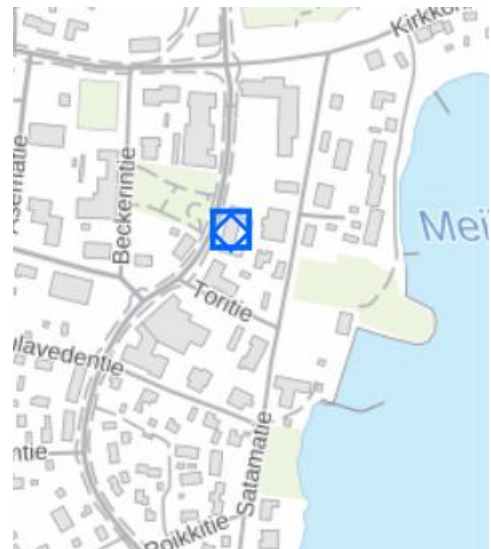
7 Otto Mannisen tie 6, Savonseutu

Otto Mannisen tie 6, eli entinen Osuusliike Savonseutu

Arvot

kulttuurihistoriallisesti merkittävä
 Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja
 Kohteella on maisemallisia arvoja

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu Osuusliike Savonseutu ilmentää jälleenrakennuskauden osuusliikerakentamista ja taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Kohde edustaa selkeäpiirteistä myöhäisfunktionalismia. Rakennukseen tehdyt laajennukset edustavat 1960-luvun liikerakentamisen kerrostumaa. Osuusliike Savonseutu on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu Osuusliike Savonseutu ilmentää jälleenrakennuskauden osuusliikerakentamista ja taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Kohde edustaa selkeäpiirteistä myöhäisfunktionalismia. Rakennukseen tehdyt laajennukset edustavat

1960-luvun liikerakentamisen kerrostumaa. Osuusliike Savonseutu on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset).

Kuvaus

Entinen Osuusliike Savonseudun liike- ja asuinrakennus sijaitsee keskeisellä paikalla taajaman pääraitin varrella. Kaksikerroksinen liikerakennus on aumakattoinen, jonka katteena on punasävyinen profiilipeltikate. Rapattuun julkisivuun on yhdistetty ruskeansävyisiä keraamisia laattoja rakennuksen katutasossa. Toisen kerroksen pystykarmilliset ikkunat ovat sommiteltu nauhamaisesti riviin, joka antaa rakennukselle vaakasuuntaisen ilmeen. Pohjoispäädystä sijaitsee betoninen lastauslaituri, jonka yhteydessä on kolme puupaneloitua ulko-ovea. Lastauslaituri on katettu lippakatoksella.

Pohjoispäädyn liikehuoneisto on rungosta erkaneva matala rakennusosa, joka on toteutettu vuoden 1960 laajennuksessa. Eteläpäädyn liikehuoneisto on ollut alun perin rungosta erkaneva matala rakennusosa, jota on laajennettu vuonna 1967. Laajennuksen yhteydessä eteläpäädyn sisäänvedetty sisäänkäynti on saanut umpinaisemman muodon ja myöhemmin sisäänkäynnin verhoiluun on yhdistetty puupanelointia.

Historia

Osuusliike Savonseudun (ent. Mikkelin Työväen Osuuskauppa) rakennuttama kaksikerroksinen liikerakennus valmistui vuonna 1944. Rakennuksen yläkerrassa sijaitsi hotellihuoneita ja katutasossa myymäläosastot sekä ravintola.

Liikerakennuksen pohjoispäätä laajennettiin vuosina 1960-61. Rakennusta laajennettiin uudelleen eteläpäädystä vuonna 1967. Entiseen ravintolasaliin ja laajennukseen perustettiin ravintola Puulanhovi, joka oli Kangasniemen ensimmäinen anniskeluravintola. Laajennuksen yhteydessä laajennettiin myös osuusliikkeen hotelli käsittämään kahdeksan hotellihuonetta. Osuusliike Savonseutu fuusioitui osaksi Osuusliike EKAa vuonna 1983, jolloin myymälästä tuli E-halli. Nykyisin (2018) rakennuksessa sijaitsevat kukkakauppa Elisa, käsityö- ja lahjatavaraliike Sinilila ja ravintola Bar Tiger.

Ympäristö- ja pihapiiri

Entisen Osuusliike Savonseudun pohjoispuolella sijaitsee rakentamaton tontti, josta on purettu Iksen kauppaliike vuonna 2001. Liikerakennuksen ja tielinjan väliin jää neljä puuta sekä ravintolan kattamaton terassialue. Liikerakennuksen edessä sijaitseva katuosuus on päällystetty betonisilla neliölaatoilla, betonisidekivellä ja asfaltilla.

Kaavat

Asemakaava 17.1.1967. Merkinnät ALK III.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnot C.

Lähteet

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s.230-232, 238. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

KUVAT: Entisen Savonseudun liikerakennuksen julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

8 Otto Mannisen tie 8, Osuuskassa

Otto Mannisentie 8, eli entinen Kangasniemen Osuuskassa

Arvo

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu

Osuuskassa ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien

vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Arkkitehti Tuomas Väyrösen suunnittelema rapattu pankki- ja asuinrakennus edustaa aikakaudella huolellisesti detalloitua arkkitehtuuria. Rakennukseen tehty laajennus edustaa 1960-luvun liikerakentamisen kerrostumaa. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennusten keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Kangasniemen keskustien varteen rakennettu entinen Kangasniemen Osuuskassa on valmistunut vuonna 1956. Rakennusta on laajennettu Toritien suuntaisesti vuonna 1962. Osuuskassa ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Arkkitehti Tuomas Väyrysen suunnittelema rapattu pankki- ja asuinrakennus edustaa aikakaudella huolellisesti detaloitua arkkitehtuuria. Rakennukseen tehty laajennus edustaa 1960-luvun liikerakentamisen kerrostumaa. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset).

Kuvaus

Kangasniemen keskustien varteen rakennettu entinen Kangasniemen Osuuskassa on valmistunut vuonna 1956. Liike- ja asuinrakennuksen kivijalka on pesubetonia ja julkisivu punertavaa jalorap- pausta. Satulakaton katteena on tiili. Luoteisjulkisivun toisen kerroksen pystykarmilliset ikkunat on sommiteltu nauhamaisesti riviin, joka antaa rakennukselle vaakasuuntaisen ilmeen. Ikkunarivien symmetrian rikkoo toisen kerroksen hieman pienempi ikkuna. Katutason näyteikkunat erkanevat hieman rungosta. Rakennuksen pääsisäänkäynnin julkisivuissa sekä porrasaskelmissä on käytetty graniittia. Pääsisäänkäynnin tasakattoisessa katoksessa on seitsemän sylinterinmuotoista valaisinta.

Rakennusta on laajennettu Toritien suuntaisesti vuonna 1962. Lisäsiiven julkisivu on vaaleaksi rapattu ja kivijalka on pesubetonia. Lisäsiiven sisäänkäynnin tasakaton ja pankkihuoneiston pulpettikaton katteena on pelti. Lisäsiivessä on pystykarmillisten ikkunoiden lisäksi käytetty entisessä pankkisalissa suuripintaisia, vaakakarmillisia ikkunoita.

Historia

Kangasniemen Osuuskassa rakennutti liike- ja asuinrakennuksen arkkitehti Tuomas Väyrysen suunnitelmien mukaan vuonna 1956. Rakennuksen eteläpäätyyn sijoitettiin osuuskassan tilat ja toisen päädydyn liikehuoneistossa oli vuokralla Kangasniemen Osuuskauppa. Vuonna 1964 rakennusta laajennettiin lisäsiivellä, joka käsitti aulan, pankkisalun, johtajan, apulaisjohtajan ja konttoripäällikön työhuoneet, holvit sekä asuinhuoneiston erillisellä sisäänkäynnillä.

Kangasniemen Osuuskassa muutti nimensä Osuuspankiksi vuonna 1970. Osuuspankki siirtyi uusiin tiloihin vuonna 1988. Nykyisin (2018) rakennuksessa toimivat ravintola Tabasco ja sähkötarvikeliike PP-Electro Ky.

Ympäristö ja pihapiiri

Tonttia rajaa lounaasta, kaakosta ja koillisesta liuskekivillä päällystetty betoniaita. Matalan betoniaidan yläosaan on rakennettu putkikaide. Tontin lounaisreunassa on kaksi kivipylystä, joiden päät

muistuttavat pyramidia. Liike- ja asuinrakennuksen sekä Torikadun väliin jää pieni nurmikaistale, jossa kasvaa matalia pensaita ja yksi puu. Rakennuksen ja Otto Mannisen tien välinen alue on asfaltoitu ja siihen on järjestetty autojen pysähtymispaikkoja. Tontin koillisreunassa sijaitsee autotalli, jossa on kolmet pariovet.

Kaavat

Asemakaava 17.1.1967. Merkinnät ALK III.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät C

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapiirustukset, Kangasniemi.

KUVAT: Entisen Osuuskassan julkisivuja

Valokuvat

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s. 249-252.
Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

9 Keskustie 1, KOP

Keskustie 1, eli entinen Kansallis-Osake-Pankki

Arvo

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Vanhan maantien linjauksen varrelle rakennettu Kansallis-Osake-Pankki ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Rapattu pankki- ja asuinrakennus edustaa aikakaudella huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset), joka on ehdolla maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi.

Tiivistelmä

Kansallis-Osake-Pankin rakennuttama liike- ja asuinrakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Otto Mannisen tien ja Keskustien risteyksessä. Se on valmistunut vuonna 1950. Paikalleen rakennetun rakennuksen julkisivut ovat jalorapatut ja kivijalkana on punertava pesubetonisokkeli. Rakennus ilmentää taajaman liike- ja asuinrakentamista. Kangasniemen kirkon ympäristön RKY-kuvauksessa mainitaan alueeseen kuuluvan mm. maantien vanha linjaus ja kirkko ympäristöineen. Rapattu pankki- ja asuinrakennus edustaa aikakaudella huolellisesti detaljoitua arkkitehtuuria. Kohde on osa Kangasniemen taajaman liike- ja asuinrakennuksien keskittymää, joka on rakentunut toisen maailmansodan jälkeen. Sisältyy kokonaisuuteen (Otto Mannisen tien liike- ja asuinrakennukset).

Kuvaus

Kansallis-Osake-Pankin rakennuttama liike- ja asuinrakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Otto Mannisen tien ja Keskustien risteyksessä. Paikalleen rakennetun rakennuksen julkisivut ovat jalorapatut ja kivijalkana on punertava pesubetonisokkeli. Eteläjulkisivun lasiaukolliset puuovet on korvattu metallirunkoisilla lasiovilla. Entiseen pankkihuoneistoon johtanut sisäänkäynti sijaitsee syvennyksessä. Eteläjulkisivun kolmesta sisäänkäynnistä on yksi myöhemmin muutettu pankin yösäilöksi. Eteläjulkisivun laajapintaisten näyteikkunoiden päälle on asennettu markiisikatokset. Rakennuksen leveät ikkunat ovat kaksijaollisia, joiden lisäksi on kapeita jaottomia ikkunoita.

Pohjoisjulkisivun sisäänkäynnissä sekä tuuletusparvekkeessa ovat säilyneet alkuperäiset lasiaukolliset puuovet. Tuuletusparvekkeen pyöröteräskaitteet, pyykinkuivatusteline ja katolle johtavat porrasteline ovat yksityiskohtia 1950-luvun arkkitehtuurista.

Historia

Kangasniemen Kansallis-Osake-Pankin rakennuttama liike- ja asuinrakennus on valmistunut vuonna 1950. Pankkiliikehuoneiston viereisessä liiketilassa on toiminut mm. Radio- ja Urheiluliike. KOP yhdistyi Suomen yhdyspankin kanssa muodostaen Merita Pankin vuonna 1995. Rakennuksen liiketiloissa on tämän jälkeen toimineet kahvila-elintarvikekioski entisessä pankkialissa ja viereisessä liikehuoneistossa Pikku-Päkän baari.

Ympäristö ja pihapiiri

Rakennuksen ja Keskustien katulinjan väliin jää puurivistö. Rakennuksen pohjoispuolella sijaitsee nurmipäällysteinen piha-alue, jota rajaa lauta-aita. Beckerintieltä on kulkuyhteys piha-alueelle puuportin kautta, jonka kummallakin puolella ovat kiviset portinpylväät. Pihalla on matala, peltilevyverhoiltu varistorakennus. Tontin eteläpuolella, rakennuksen ja Keskustien välissä, sijaitsee parkkipaikka-alue. Tontin pohjoispuolella sijaitsee Anni Swanin puisto. Idästä tonttia rajaa apteekkari Artturi Lahtosen rakennuttama liike- ja asuinkiinteistö tontteineen.

Kaavat

Asemakaava. Merkinnät AL III.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät C.

Lähteet

Joutsu, Jukka "Seurakunnan kerrostalo Torikulma ja ent. KOP-talo" URL-osoite: www.jukka-joutsu.com/kniemi46.html (viitattu 28.9.2018).

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapapirustukset, Kangasniemi (arkistotyöskentelyn aikana arkistosta löytyi rakennuslupa, muttei rakennuspiirustuksia).

Suomen elinkeinoelämän keskusarkisto "KOP Kangasniemen konttori"-valokuva (11280/4292). URL-osoite: www.elka.fi

KUVAT: Entisen KOPin rakennuksen julkisivua

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

10 Kangasniemen kirkon ympäristö

Kangasniemen kirkon ympäristö, Otto Mannisen tien ympäristö ja sataman ympäristö

Arvo

valtakunnallisesti arvokas

Alueella on kulttuurihistoriallisia arvoja.

Alueella on historiallisia arvoja.

Alueella on maisemallisia arvoja.

Vanha kirkonkylä, jonka keskeinen elementti on kirkonkylän halki kulkevan maantien vanha linjaus vaihtelevan ikäisine rakennuksineen. Sisävesiliikenteen merkityksestä kertoo satamaranta puistomaisine vyöhykkeineen.

Tiivistelmä

Kangasniemen kirkonkylässä on säilynyt vanha maantiehen tukeutuva perusrakenne. Sen keskeinen tekijä on kirkonkylän halki kulkevan maantien vanha linjaus, jonka varrella on eri-ikäisten liikerakennusten rivistö. Maantien päätepisteenä ja kirkonkylän maamerkinä kohoaa 1800-luvun alun kirkko kellotapuleineen ja hautausmaineen. Sisävesiliikenteen merkityksestä kertoo satamaranta puistomaisine vyöhykkeineen. Sataman tuntumassa on arkkitehti Hilding Ekelundin suunnittelema rukoushuone. Tiemaisemaan kuuluu myös harmaakivinen, kivirakentaja Långstenin 1913 muuraama pitäjänmakasiini. Alueella on kulttuurihistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja ja se on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Kangasniemen kirkonkylässä on tyypillinen maantiehen tukeutuva perusrakenne. Sen keskeinen tekijä on kirkonkylän halki kulkevan maantien vanha linjaus, jonka varrella on eri-ikäisten liikerakennusten rivistö. Maantien päätepisteenä ja kirkonkylän maamerkinä kohoaa kirkko ympäristöineen. Sisävesiliikenteen merkityksestä kertoo satamaranta puistomaisine vyöhykkeineen.

Puulaveteen työntyvän niemen tyvessä oleva kirkko sekä kahdeksankulmainen kellotapuli ovat taajaan tärkeitä visuaalisia ja historiallisia elementtejä. Kangasniemen puukirkko rakennettiin Juhana Salosen johdolla 1811-14. Muodoltaan se on itäsuomalaisen kahtamoisen perinnettä jatkava kulmaulokkeinen ristikirkko, jonka ulkoarkkitehtuuria hallitsee korkea aumattujen ristivarsien yläpuolelle kohoava telttakatto. Kirkkosali, johon täyskorkeat kulmaulokkeet on sulautettu, on pohjaltaan neliömäinen. Sidehirret, ja niihin liittyvät ohuet pilarit, kannattavat sisäkaton laajaa kupolimaista keskiosaa. Ristivarsissa on lehterit. B.A. Godenhjelmin maalaama Ristiinnaulittua esittävä alttaritaulu on vuodelta 1850. Erillinen kellotapuli on vuodelta 1812 (J. Salonen).

Edelliset kirkot sijaitsivat kirkkomaan pohjoislaidalla; paikalla on edelleen nähtävissä kirkon kivijalka sekä muistomerkki.

Kirkkoaukean laitaa rakennettu uusi kunnantalo jatkaa kunnallishallinnon historiaa. Sataman tuntumassa on arkkitehti Hilding Ekelundin suunnittelema rukoushuone. Tiemaisemaan kuuluu myös harmaakivinen, kivirakentaja Långstenin 1913 muuraama pitäjänmakasiini.

Historia

Kangasniemen kylä muodostui 1600-luvulla Toivarien tiloista ja kappalaispappilan maista. 1800-luvun alkupuolella kylässä oli kirkon lisäksi kappalaisen pappila ja maantien varrella muutama rakennus. Varsinainen kirkonkylä kirkon ympärille alkoi muodostua vasta 1800-luvulla ennen muuta kunnallishallinnon organisoinnin ja maakaupan vapautumisen jälkeen. Pitäjänmakasiini on järjestyksessä viides; edelliset makasiinit oli rakennettu vuosina 1757, 1805, 1809 ja 1861.

Kangasniemi perustettiin Pieksämäen kappeliksi 1573 ja erotettiin omaksi seurakunnaksi 1654. Nykyinen kirkko on seurakunnan kolmas kirkkorakennus. Kirkko ja kellotapuli rakennettiin kirkonrakentaja Matti Salosen johdolla ja vihittiin käyttöön 1815. Lääninarkkitehti Alfred Cavénin suunnittelemassa korjauksessa 1890 kirkkosalin seinät ja holvi laudoitettiin, kiinteä sisustus uusittiin, ikkunat laajennettiin, ulko-ovien eteen tehtiin eteishuoneet. Vuonna 1935 sisätila muutettiin perusteellisesti arkkitehti Yrjö Waskisen piirustusten mukaan. Vuosina 1971-1972 tehdyssä arkkitehti Heikki Elomaan suunnittelemissa korjauksessa kirkon ulko- ja sisäarkkitehtuuri palautettiin vuoden 1890 asuun. Penkit uusittiin. Kirkon ulkoväritys uusittiin 1993.

Kaavat

4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue). Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava 12.12.2016: rajaustarkistus.

Päätökset ja lausunnot

22.12.2009 Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

Lähteet

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti 28.6.1982 Kirsti Kovanen.

Museovirasto ja Ympäristöministeriö, Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16/1993.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Museovirasto, Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 20:1974.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. SisM KROs Tiedotuksia 1/1980.

Suomen kirkot II, s. 106.

A. Manninen, Kangasniemen historia.

Alueeseen liitetyt kohteet

Kangasniemen kirkko ja kellotapuli

Kangasniemen kotiseutumuseo

Kangasniemen paloasema

Laakson talo, Satamatie 11

Lahdenpohja, Suurosen kauppa

Seurakuntakeskus (PURETTU)

Tervaniemi

Vapaakirkko

10.1 Kangasniemen kirkko ja kellotapuli

Kangasniemen kirkko ja tapuli

Arvot

valtakunnallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Kirkolla on hallitseva asema kirkonkylän maisemassa. Kirkko on osa valtakunnallisesti arvokasta Kangasniemen kirkkoympäristöä.

Tiivistelmä

Puulaveteen työntyvän niemen tyvessä oleva kirkko sekä kahdeksankulmainen kellotapuli ovat taajaan tärkeitä visuaalisia ja historiallisia elementtejä. Kirkko on itäsuomalaisen kahtamoisen perinnettä jatkava kulmaulokkeinen ristikirkko, jonka ulkoarkkitehtuuria hallitsee korkea aumakattoisten ristivarsien yläpuolelle kohoava telttakatto. Kirkkosali, johon täyskorkeat kulmaulokkeet on sulautettu, on pohjaltaan neliömäinen. Sidehirret, ja niihin liittyvät ohuet pilarit, kannattavat sisäkaton laajaa kupolimaista keskiosaa. Ristivarsissa on lehterit. Kiviaidan ympäröimässä kirkkotarhassa on myös kahdeksankulmainen, kolminivelinen kellotapuli v:lta 1812. Kirkolla ja tapulilla on kulttuurihistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja. Kirkko on kirkonkylän historiallinen avainkohde ja maamerkki. Rakennukset ovat osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja ne on suojeltu kirkkolailla.

Kuvaus

Itäsuomalainen pyramidikattoinen keskeiskirkko, joka on rakennettu 1811-14 kirkonrakentaja Matti Salosen johdolla. Merkittäviä korjauksia kirkossa on tehty 1886 (A. Cäven), 1890 ja 1970-luvulla (Heikki Elomaa). Nykyinen asu vastaa pitkälle v:n 1886 korjauksen tulosta.

Kiviaidan ympäröimässä kirkkotarhassa on myös kahdeksankulmainen, kolminivelinen kellotapuli v:lta 1812. Sekin on rakennettu Matti Salosen johdolla.

Kirkkotarhaa ympäröi kivistä ladottu aita. Kirkkotiellä on myös seurakuntatalo, joka on Erko Virkamanin suunnittelema v. 1969. Kirkolla ja kellotapulilla on kirkonkylän maisemassa hallitseva asema.

Suojeltu Kirkkolailla.

Ympäristö ja pihapiiri

Kirkon seudun varhainen asutus muodostui kappalaispappelasta ja sen torpista sekä yhteisistä rakennuksista kuten käräjätuvasta, vankituvasta ja pitäjäntallista. Kunnallishallinnon perustamisen aikana kirkon seutu kuului kappalaispappilaan. Vuonna 1872 senaatin päätöksellä siirtyi kunnan hallintaan maa-alue, jossa sijaitsee mm. nykyinen kunnantalo (1992). Kirkonkylä alkoi kasvaa 1800-luvun

jälkipuoliskolla maanteihin tukeutuen kirkkomaan lounaispuolelle, rantatorin ja laivalaiturin ympäristöön. Kirkkomaan pohjoispuolella ei vielä 1900-luvun alkupuolella ollut kuin muutama torppa, mm. Tervaniemi, joka kunnostettiin seurakunnan käyttöön 1990-luvun alussa. Meijerinlahden itärannalla aloitti osuusmeijeri 1908, pientalorakentaminen alkoi varsinaisesti 1930-luvulla.

Kirkollinen toiminta on vuosisatojen ajan pysynyt samalla mäellä. Kirkkomaata eli hautausmaata on laajennettu mm. 1880- ja 1910-luvuilla, ja nykyään se käsittää lähes koko mäen. Hautausmaan suunnitelmallinen kaunistaminen käynnistyi ilmeisesti 1930-luvun alkupuolella, hautausmaalle palkatun ensimmäisen puutarhurin myötä. Kirkon länsipuolella on viime sodissa kaatuneiden sankarihaudat. Vuoden 1918 sodan muistomerkki (valkoiset) on kirkkomaan kaakkoiskulmalla.

Meijerinlahden pohjoisrannan maankäyttö julkisten toimintojen sijoittumisen osalta ei ole kokenut suuria muutoksia sitten ensimmäisen rakennussuunnitelman vuodelta 1939. Hautausmaa on edelleen käytössä. Kirkko, tapuli ja koulu ovat entiset, kunnan virastot (1992) ovat uudisrakennuksessa entisessä paikassaan kuten myös seurakuntakeskus (1968 arkkitehti Erkki Virkkunen, laajennus 2002), jonka alta tosin purettiin 1927 valmistunut hirsirunkoinen seurakuntatalo.

Meijerinlahden rannat on otettu taajama-asutuksen piiriin. Kirkonmäen eteläsivulla taajamakuva on muuttanut uudisrakentaminen ja purkaminen; vanhan seurakuntatalon paikalle rakennettu moderni seurakuntakeskus poikkesi valmistuessaan merkittävästi rakennuksen muodon ja julkisivujäsentelyn osalta kirkon seudun rakennustavasta. Se peittää myös korkeimmilta osin näkymiä kirkkomaalta Puula-vedelle. Sama vaikutus on jokunen vuosi sitten valmistuneella kerrostalolla, joka rakennettiin seurakunnan puutarhan paikalle.

Kirkkonimentien viimeisin perusparannus oli 1990-luvulla, jolloin tie kaivettiin auki putki- ja pohjustöiden vuoksi. Meijerinlahden rannat ruopattiin voimaperäisesti 1980-luvun alussa.

Kaavat

4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (SR-kohde).

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkintä YK-1.

Asemakaava 17.1.1967. Merkintä H.

Päätökset ja lausunnot

22.12.2009 Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

Ks. myös Kangasniemen kirkkorakennus -rakennuskortti.

Lähteet

Ahola, Teija, 2007. Kangasniemen Kirkonkylän asemakaavan kulttuuriympäristöinventointi. Raportti 6.1.2007. Kangasniemen kunta.

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti 28.6.1982 Kirsti Kovanen.

Museovirasto ja Ympäristöministeriö, Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16/1993.

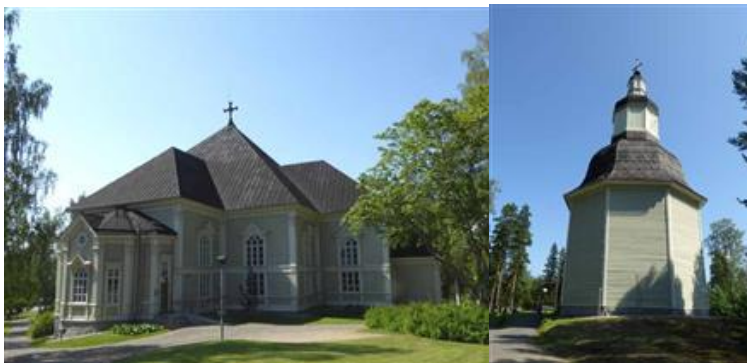
Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Museovirasto, Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 20:1974.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. SisM KROs Tiedotuksia 1/1980.

Suomen kirkot II, s. 106.

A. Manninen, Kangasniemen historia.

KUVAT: Kangasniemen kirkko ja kellotapuli

Valokuvat

Etelä-Savon maakuntaliiton arkisto

10.2 Kangasniemen kotiseutumuseo

Kotiseutumuseo, Joutsantie 1

Arvot

valtakunnallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Kirkonkylän raitin merkittävimpiä rakennuksia. Museo on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Kangasniemen kirkon ympäristö).

Tiivistelmä

Vuodelta 1913 peräisin oleva pitäjän viides viljamakasiini, jonka runko on rakennettu päätykolmioiden tasalle säännöllisistä, harmaista kiviharkoista ja päätykolmioiden osalta betonista. Makasiinin suunnitteli Långsten-niminen mies, ja sen rakentaminen kesti seitsemän vuotta. Rakennus toimi vielä toisen maailmansodan jälkeen viljavarastona, ja vuonna 1954 siinä avattiin Kangasniemen kotiseutumuseo.

Yleiskaavassa suojellulla kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja, ja se on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Kuvaus

Pitäjän entinen viljamakasiini sijaitsee Otto Mannisen tien, Joutsantien ja Kirkkolahdenkujan rajamassa kolmiossa. Makasiinin runko on rakennettu päätykolmioiden tasalle säännöllisistä, saumoiltaan hienoksi hakatuista harmaista kiviharkoista ja päätykolmioiden osalta betonista. Katteena on saumapeltikatto jalkarännein. Betonista valettujen rappusten edessä on liuskekiveys.

Kiviseinissä on kahdessa tasossa noin 15 x 15 cm:n kokoisia ilma-aukkoja. Puolen metrin korkeudessa maasta on pieniä rautalennkejä. Vasemmassa päädyssä on lautarakenteiset pariovet, joista vilja on lastattu sisään. Pääovia on kaksi, niiden päällä on kahdeksanruutuiset kamanaikkunat. Pääovien kohdalla on pulpettikattoinen frontoni, jonka etuseinässä on kaksi kolmiruutuista ikkunaa; frontonin sivuseinät on pellitetty. Harjalla on kaksi pellitettyä, pyramidikattoista tuuletustorvea.

Historia

Entinen pitäjän viljamakasiini, joka oli valmistuessaan 1913 järjestyksessä viides. Aikaisemmat rakennettiin vuosina 1757, 1805, 1809 ja 1861. Kiviharkoista tehdyn makasiinin suunnitteli Långsten-niminen mies, ja sen rakentaminen kesti seitsemän vuotta. Rakennus toimi vielä toisen maailmansodan jälkeen viljavarastona. Vuonna 1954 siinä avattiin museo, joka remontoitiin vuonna 1975.

1960-luvun puolivälissä tehtiin ”oikotie” Mikkelistä Joutsaan meneville museon ja viereisen Suurosen talon välistä. Tällöin museo jäi risteysalueen keskelle, mutta tielinja on ollut vähäisellä käytöllä ja myös

pysäköintialueena. Inventointihetkellä 28.6.2018 Kirkkolahdenkuja oli katkaistu Kirkkoniementien puolelta.

Ympäristö ja pihapiiri

Sijaitsee teiden risteyksessä keskellä kirkonkylää, kirkon välittömässä läheisyydessä. Julkisivun edessä on muistokivi.

inventointi 28.6.2018:

Muistokivessä on Kangasniemen kunnan kartta upotettuna reliefinä ja teksti: SUURTEN KATOVUOSIEN AIKANA KANGASNIEMELLÄ NÄLKÄÄN JA PUUTTEESEEN MENEHTYNEIDEN MUISTOLLE KANGASNIEMEN TALONPOIKAISKULTTUURISÄÄTIÖ v 1970. Museota ympäröi nurmikko ja takana kasvaa mm. monihaarainen koivu, kolme pihtakuusta sekä muita havupuita. Länsipäädyssä kasvaa vuorimäntyjä. Museon etusivulla on liuskekivetetty polku ja rappusten edusta, ja muurin vieressä kasvaa pensaita (mm. Norjanangervo).

Kaavat

4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue).

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnot SR, C.

Asemakaava 4.7.1980. Merkintä YM.

Päätökset ja lausunnot

Rakennusperinnön hoitoavustuspäätös 26.6.1996 (ei myönnetty).

22.12.2009 Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

Museovirasto, lausunto 24.4.2018, KANGASNIEMI, Kangasniemen kotiseutumuseon vesikatteen uusiminen, Dnro MV/31/05.03.00/2018.

Lähteet

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti v:lta 1984 Kirsti Kovanen.

Tarkastuskäynti/valokuvaus 30.5.2008 Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo.

Etelä-Savon paikallismuseot -inventointi 1994. Savonlinnan maakuntamuseo. Inventointikortti vuodelta 1994 Anu Talka. Päivitys Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo 28.6.2018.

Museovirasto ja Ympäristöministeriö, Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16/1993.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. SisM KROs Tiedotuksia 1/1980.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Lainajvästön ohjesäännöstö 1916.

A. Manninen, Kangasniemen historia II, s.170–171.

Suullista tietoa on antanut Toivo Lahikainen kotiseutuyhdistyksestä.

Jukka Joutsen www-sivu (<http://www.jukkajoutsi.com/kniemi15.html>). Haettu 14.4.2015.

KUVAT: Museon julkisivuja (Kuvaaja Vas. Janne Nupponen, etelä-Savon maakuntaliitto, Oik. Jorma Hytönen, Riihisaari- Savonlinnan museo)

10.3 Kangasniemen paloasema

Paloasema, Satamatie 22

Arvot

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Paikallishistoriallisesti merkittävä Kangasniemen ensimmäinen paloasema, joka on alkuperäiskäytössä. Paloaseman vanhin osa edustaa jälleenrakennuskauden selkeäpiirteistä tyyliä, johon laajennukset (1964, 1986) ovat luontevasti toteutettu. Rakennuksen julkisivuissa ja sisätiloissa on nähtävissä eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät käytön jatkuvuutta. Satamasta katsottuna palolaitos muodostaa maisemallisen kiintopisteen rantamaisemaan. Satamakadulta tarkasteltuna rakennuksen siluetti hallitsee taajamakuullisesti kauppatorin ja sataman muodostamaa aluetta. Kohde sijaitsee Kangasniemen kirkon ympäristön valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä (RKY). Ehdolla paikallisesti merkittäväksi kohteeksi.

KUVAT: Paloaseman julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

10.4 Laakson talo, Satamatie 11

Satamatie 11

Arvot

paikallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Viimeinen 1900-luvun alun kauppakiinteistö Satamatien varrella.

Tiivistelmä

Viimeinen 1900-luvun alun kauppakiinteistö Satamatien varrella torin ja kirkon välillä. Talossa on toiminut mm. kahvila ja erilaisia kauppaliikkeitä. Rakennuksessa on säilynyt sisäänkäynti myös kadun puolella. Kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja se on kaavalla suojeltu. Yksityiskäytössä.

Kuvaus

1900-luvun alun vinkkelinmallinen liikekiinteistö Satamatien varrella rukoushuoneen ja torin välissä. Hirsirunkoinen rakennus on vaakavuorattu, siinä on saumapeltikate ja sisäänkäynti myös kadun puolelle.

Historia

Rakennuksessa on toiminut 1930-luvulla ainakin kahvila ja myöhemmin muita liikkeitä.

Kaavat

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät sr, C.

Asemakaava 17.1.1967. Merkintä ALK.

Lähteet

<http://www.jukkajoutsu.com/kniemi20.html>

Kangasniemen kunta. Kuntakeskuksen osayleiskaava. Kulttuurihistoria. Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy. 19.8.2005.

maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

KUVAT: Laakson talon julkisivu (Kuvaaja Nina Uusi-Seppä 2014)

10.5 Lahdenpohja, Suurosen kauppa

Joutsantie 3

maakunnallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Kangasniemen keskustan harvoja säilyneitä vanhoja kaupparakennuksia. Edustaa kirkonkylän vanhinta rakennuskantaa. Sijaitsee keskeisellä paikalla Joutsantien varrella.

Tiivistelmä

Entinen Suurosen kauppa on Kangasniemen keskustan harvoja säilyneitä vanhoja kaupparakennuksia. Tehtailija Viktor Topelius rakennutti kauppatalon vuonna 1899 ja perusti sen tontille puutarhan. Talo edustaa kirkonkylän vanhinta rakennuskantaa. Maakunnallisesti merkittävällä kohteella on

rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja se on kaavalla suojeltu. Osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Yksityiskäytössä.

Kuvaus

Vuorattu hirsinen kauppatalo 1800-luvun lopulta aivan Joutsantien varrella edustaa Kirkonkylän vanhinta rakennuskantaa. Se on säilyttänyt hyvin vanhat piirteensä, vaikka julkisivun oviaukkoja on poistettu kaupankäynnin loppumisen jälkeen.

Historia

Tehtailija Viktor Topelius rakennutti kauppatalon vuonna 1899 ja perusti sen tontille puutarhan. 1920-luvun alussa rakennus pihoineen siirtyi Basilius Siitarille ja vuonna 1938 Kerttu ja Otto Suuroselle, jotka pitivät talossa kauppa. Heidän poikansa Matti Suuronen jatkoi kaupan pitoa 1980-luvulle asti. Talossa on toiminut myös Kansallisosakepankki. Tontilta on purettu 1960-luvulla toinen liikerakennus tiejärjestelyjen vuoksi.

Rakennus kunnostettiin pääosin vuosina 2007–2010 (Länsi-Savo 27.11.2010).

Kaavat

Etelä-Savon maakuntakaava 4.10.2010.

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät SR, C.

Asemakaava 4.7.1980. Merkintä AL.

Päätökset ja lausunnot

18.9.2006 haettu kohteelle purkamislupaa

3.11.2006 Etelä-Savon ympäristökeskuksen lausunto Suurosen kaupan purkulupahakemuksesta.

Rakennusperinnön hoitoavustuspäätös 23.5.2008 (ei myönnetty).

Lähteet

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti v:lta 1984 Kirsti Kovanen.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

<http://www.jukkajoutsu.com/kniemi15.html>

Länsi-Savo 27.11.2010, Kangasniemi palkitsi vanhan kauppatalon kunnostajat.

KUVAT: Lahdenpohja, Suurosen kauppa (Kuvaaja oik. Janne Nulpponen, vas. Kirsti Kovanen)

10.6 Tervaniemi

Tervaniementie 1

Arvot

paikallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Tiivistelmä

Kirkkomaan vieressä sijaitseva vanha tilakeskus, josta on vielä jäljellä asuinrakennus ja aittarivi. Hirsirunkoinen, pystyrimavuorattu asuinrakennus on ilmeisesti rakennettu 1800-luvun puolella. Kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja se on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

KUVA: Tervaniemen Talo. Kuvaaja Niina Seppä.

10.7 Vapaakirkko, entinen rukoushuone

Satamatie

Arvot

maakunnallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Hienostunut 1920-luvun klassistinen työ yhden tuon kauden merkittävimmän arkkitehdin, Hilding Ekelundin tuotannosta. Kohde on tyypillinen Ekelundin 1920-luvun työ. Se edustaa Satamatien vanhaa rakennuskantaa ja on sen maisemallinen kiinnekohta.

Tiivistelmä

Rukoushuone Betanian eli Vapaakirkon rakennuksen on suunnitellut Kangasniemeltä kotoisin oleva arkkitehti Hilding Ekelund vuonna 1921. Kohde on tyypillinen Ekelundin 1920-luvun klassistinen työ. Se edustaa Satamatien harvinaistuvaa vanhaa rakennuskantaa. Maakunnallisesti merkittävällä kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja se on kaavalla suojeltu.

Kuvaus

Vuorattu, jyrkkäkattoinen hirsirakennus edustaa Hilding Ekelundin 1920-luvun klassista tyyliä. Rakennus sijaitsee Satamatien varrella ja on alueen viimeisiä vanhoja rakennuksia.

Historia

Kauppias ja kunnallisneuvos Matti Ikonen teki 70-vuotispäivänään, vuonna 1922, lahjoituksen Rukoushuone Betanian eli Vapaakirkon rakennusrahastoon. Rakennuksen on suunnitellut kangasniemeltä kotoisin oleva arkkitehti Hilding Ekelund vuonna 1921. Tiloissa on pidetty myöhemmin koulua ja majoitettu pitkämatkalaisia koululaisia. Siinä on myös toiminut suojeluskunnan esikunta ja kunnankirjasto.

Hilding Ekelund (1893 - 1984) oli Kangasniemellä syntynyt apteekkarin poika, josta tuli yksi 1900-alkupuolen tunnetuimmista suomalaisista arkitehdeistä. Hänen veljensä oli taiteilija Ragnar Ekelund.

Kaavat

4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava.

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät SR, C.

Asemakaava 7.1.1981. Merkintä AL.

Lähteet

Kangasniemen kunta. Kuntakeskuksen osayleiskaava, kulttuurihistoriallinen selvitys. Milja Nuppula, Insinööri-toimisto Paavo Ristola Oy, 18.9.2004.

Ikosen kauppiassuku v. 1877-1977. Mikkeli 1977. Länsi-Savon Offsetpaino.

Suullista tietoa on antanut Timo Tuomi, Suomen rakennustaiteen museon johtaja.

Rakennuksesta on piirustukset Suomen rakennustaiteen museossa.

<http://www.jukkajoutsu.com/kniemi20.html>

Kangasniemen kunta. Kuntakeskuksen osayleiskaava, kulttuurihistoriallinen selvitys. Milja Nuppula, Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy, 18.9.2004.

Kangasniemen kunnallislehti (verkkolehti) 12.2.2018, Kuka pelastaisi Betanian?

KUVAT: Vapaakirkon julkisivua

Valokuvat

Maakuntamuseotutkijan digitaalinen kuva-arkisto, värikuva.

KAN_Betania.jpg.

11 Salmelan leirikeskus

Salmelantie 74

kulttuurihistoriallisesti merkittävä

Kohteella on historiallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Evankelis-luterilaisen seurakunnan leirikeskus ilmentää kirkon lapsi- ja nuorisotyön kehityshistoriaa 1950-luvulta 1970-luvulle. Harju- ja vesistömaisemaan liittyvällä rakennuskokonaisuudella on maisemallisia arvoja.

Tiivistelmä

Kirkonkylän pohjoispuolelle sijaitsevaa niemeen sijoittuvan Salmelan leirikeskuksen vanhimmat rakennukset ovat 1950-luvulta. Retkeilymaja ja sen pihapiirissä sijaitseva aitta sijaitsevat erillään leirikeskuksesta, joka on rakennettu vuonna 1974. Rantaan viettävään rinteeseen on sijoitettu betoniporrasryhmiä, jotka laskevat rannassa sijaitsevalle hirsisaunalle. Evankelis-luterilaisen seurakunnan leirikeskus ilmentää kirkon lapsi- ja nuorisotyön kehityshistoriaa 1950-luvulta 1970-luvulle. Harju- ja vesistömaisemaan liittyvällä rakennuskokonaisuudella on maisemallisia arvoja.

Kuvaus

Kirkonkylän pohjoispuolelle sijaitsevaa niemeen sijoittuvan Salmelan leirikeskuksen vanhimmat rakennukset ovat 1950-luvulta. Retkeilymaja ja sen pihapiirissä sijaitseva aitta sijaitsevat erillään leirikeskuksesta, joka on rakennettu vuonna 1974. Rantaan viettävään rinteeseen on sijoitettu betoniporrasryhmiä, jotka laskevat rannassa sijaitsevalle hirsisaunalle.

Historia

Kangasniemen seurakunta rakennutti retkeilymajan kirkon lapsi- ja nuorisotyötä varten vuonna 1956. Retkeilymaja rakennettiin vanhan kirkkoherran pappilan maalle Salmelaan. Retkeilymajassa järjestettiin seurakunnan kesäleirejä tytöille ja pojille. Salmelassa rippileirejä aloitettiin järjestämään 1960-luvun alusta alkaen. Syyskuussa 1973 leirimajan eteläpuolelle rakennettiin uusi leirikeskus, joka käsitti majoitustilat 40 hengelle.

Leirikeskuksessa järjestettiin rippikoulujen ja poika- ja tyttöleirien lisäksi mm. erityisryhmien ja vanhusleirejä 1980-luvulla. Seurakunta vuokrasi leirikeskusta myös ulkopuolisille. Salmelassa järjestettiin mm. Jyväskylän kaupunkiseurakunnan rippileirejä sekä Savon Prikaatin varusmiesrippikouluja. Vuonna 2018 leirikeskus toimii seurakunnan leirikeskuksena, jonka tiloja vuorataan myös yksityisten ja yhteisöjen käyttöön.

Ympäristö ja pihapiiri

Leirikeskuksen länsipuolella sijaitsee asfaltoitu parkkipaikka, jonka laidalla on uudehko varastorakennus. Rannassa sijaitsee seurakunnan nuotiopaikka.

Kaavat

Asemakaava 28.05.2018. Merkinnät P, ar, sa, s, S-1, S-2.

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät PK

Lausunnot

Etelä-Savon ELY-keskus, Lausunto (Lupapiste) purkamislupahakemuksesta, Kangasniemen seurakunta, Salmelantie 92, Kangasniemi. Leirikeskuksen päärakennuksen purkaminen 13.4.2021, Dnro ESAELY/298/2021.

Lähteet

Kangasniemen kunnan rakennusvalvonnan rakennuslupapiirustukset, Kangasniemi.

Laitinen, Erkki (2015) "Kangasniemen historia IV. Sotien jälkeinen aika 2010-luvun alkuun" s. 310-311. Kangasniemi: Kangasniemen kunta ja seurakunta.

Leirikeskuksen RANTASAUNA

v.

Historia

Saunan perustuksia on korjattu, savupiippu uusittu ja rakennettu veden puhdistusjärjestelmä vuonna 2008.

Erityispiirteet

Osin kirveellä veistetyt salvokset.

Kaavat

Asemakaava 28.05.2018. Merkinnät ar (Historiallisesti arvokas ja ympäristökuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksen ulkonäön ominaispiirteet tulee säilyttää. Ennallistavat toimenpiteet ovat sallittuja. Muutoksista on neuvoteltava museoviranomaisen kanssa) ja sa (Rakennusala, jolle saa sijoittaa saunan. Muilta osin puustoisena ja mahdollisimman luonnonmukaisena hoidettava alueen osa. Saunan kerrosaluku on yksi ja enimmäiskoko 25 kerrosalaneliömetriä).

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät PK.

KUVAT: Rantasaunan julkisivuja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

Leirikeskuksen RETKEILYMAJA

v. 1956; 1966 (laajennus)

Historia

Vuonna 1956 rakennettu retkeilymaja käsitti kaksi huonetta ja keittiön. Rakennusta on laajennettu kaakkoon vuonna 1966. Laajennuksen yhteydessä rakennukseen on tehty avokuisti ja julkisivut ovat limilaudoitettu.

Kaavat

Asemakaava 28.05.2018. Merkinnät ar (Historiallisesti arvokas ja ympäristökuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksen ulkonäön ominaispiirteet tulee säilyttää. Ennallistavat toimenpiteet ovat sallittuja. Muutoksista on neuvoteltava museoviranomaisen kanssa).

Kangasniemen kirkonkylän osayleiskaava 16.3.2007. Merkinnät PK.

KUVAT: Retkeilymaja

Valokuvat

Välineitä taajamien elinvoimaisuuteen ja uusiutumiseen -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon maakuntaliitto, Mikkeli. Värikuvat 30.8.2018.

12 Lääkärintalo

Sairaalantie 11

Arvot

paikallisesti arvokas

Kohteella on rakennushistoriallisia arvoja

Kohteella on maisemallisia arvoja

Klassistinen lääkärintalo 1930-luvulta

Tiivistelmä

Vuonna 1938 valmistunut entinen lääkärintalo on klassistinen, rapattu kivirakennus, jossa on molemilla sivuilla frontoni. Kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja ja se on kaavalla suojeltu.

Kuvaus

Vuonna 1938 valmistunut entinen lääkärintalo on klassistinen rapattu kivirakennus, jossa on molemilla sivuilla frontoni.

Kaavat

Kangasniemen taajaman osayleiskaava 16.3.2007. Merkintä AP.

Asemakaava 10.9.2009. Merkinnät sr, P.

Päätökset ja lausunnot

Rakennusperinnön hoitoavustuspäätös 28.4.2005 (ei myönnetty).

KUVAT: Lääkäritalon julkisivuja (kuvaaja Niina Uusi-Seppä, 2014)